

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਮਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਧਾਰਾ 20-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(16) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ 21 ਦਸੰਬਰ, 1981 ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਵਧੀਕ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ (2) ਸਰਦਾਰੀ ਲਾਲ ਅਤੇ (2) ਸਰਦਾਰੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ, EG 1864 ਗੋਬਿੰਦ ਗੜ੍ਹ, ਜਲੰਧਰ, ਨੇ 19 ਨਵੰਬਰ, 1981 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ।

ਐਨ. ਕੇ. ਐਸ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ

ਐਸਐਸ ਸੋਫੀ ਜੇ

ਮੇਨੋਹਰ ਲਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1975 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 5777।

23 ਨਵੰਬਰ 1982

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950— ਆਰਟੀਕਲ 311— ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ (ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ) ਨਿਯਮ, 1975— ਨਿਯਮ 3— ਮੁਅੱਤਲ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ— ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਭੱਤਾ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ— ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਅਧੀਨ— ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ— ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ— ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧ — ਕੀ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ

ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੇਵਲ ਰੂਪ ਜੋ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਬੰਧਤ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੌਰਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ,

Manohar Lal Gupta v. State of Punjab and another
(S. S. Sodhi, J.)

ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਦੰਡਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਪਾਰਾ 7 ਅਤੇ 10)।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226/227 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ:

- (i) 1975 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1, ਮਿਤੀ 16 ਸਤੰਬਰ, 1975 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
 - (ii) ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤ, ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
 - (iii) ਕੇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਭੇਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
 - (iv) ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।
- ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ:
- (a) ਨੱਥੀ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨੱਥੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
 - (b) ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ।

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਰ-ਐਟ-ਲਾਅ ਐਸ.ਐਸ. ਨਿੱਝਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ।

ਟੀ.ਐਸ.ਦੁਆਬੀਆ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਏ.ਜੀ. ਪੰਜਾਬ ਲਈ।

ਐਸ.ਐਸ.ਸੇਢੀ, □□ (ਓਰਲ)।

! (1) ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਮਾਮਲਾ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ) ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹਨ, 1975 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਨਿਯਮ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

(2) ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ 30 ਮਈ 1974 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ੍ਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਈ ਗੁਪਤਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਉਦਯੋਗ ਅਫ਼ਸਰ, ਬਠਿੰਡਾ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ, ਤਾਂ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਆਰ. ਉਸ ਦੇ ਘਰੋਂ 21,300 ਰੁਪਏ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ। ਇਸ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜ਼ਮਾਨਤ. ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ।

(3) 6 ਜੂਨ, 1974 ਨੂੰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ 31 ਮਈ, 1974 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੁਕਮ (ਅਨੇਕਸ਼ਰ ਪੀ-2) ਦੁਆਰਾ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 16 ਸਤੰਬਰ, 1975 ਦੇ ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਆਰਡਰ (ਅਨੇਕਸ਼ਰ ਪੀ-4) ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕਰਨਾ।

(4) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੱਤਾ ਦੀ ਰੰਗੀਨ ਵਰਤੋਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮੁਕਤ ਹੁਕਮ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਕਲੰਕ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਜਾਣਾ ਭਾਵੇਂ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ '□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□' ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੰਬਿਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਗਿ੍ਫਤਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(5) □□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□□□ □ □ □□□□□□ □ਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ।

(6) ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਥੇ ਇਹ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ^{ਸੇ*ਆਈ} □□□□□□□□□□ □□□□□.ਆਰ. ਭਾਰਦਵਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ *ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ।* ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਰਿਟਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ।

(7) ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕੇਵਲ ਰੂਪ ਜੋ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੇਵਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ।

Manohar Lal Gupta v. State of Punjab and another

(8) ਸੂਬੇ ਦੇ ਕੇਸ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-2) ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਲਈ ਮੰਨਣਯੋਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਭੱਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਲਾਗੂ ਸੀ ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਯੋਗ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਦੰਡਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ V.P. ਗਿਦਰੋਨੀਆ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, (1), ਜਿੱਥੇ ਮੁਅੱਤਲ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ "ਜਿੱਥੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਥਾਰਟੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਦ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਅਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਥਾਰਟੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਈ ਨੌਕਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(9) ਅੱਗੇ ਯੂਨੀਅਨ ਓਜੇ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕਾਦੀਆਂ (2) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ.ਪੀ. ਗਿਦਰੋਨੀਆ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਂਚ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

(10) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਟੀ.ਐਸ. ਦੁਆਬੀਆ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

(1) ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਮਪੀ 231.

(2) 1970 ਐਸਐਲਆਰ 563

ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੂਬੇ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (3) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿਯਮ 244(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ - ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਅੱਤਲ ਪੈਨਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਨਾ ਹੋਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ, ਪਰ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਨਾਲ

ਰੰਗਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ 56(ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਿਯਮ 56 (ਬੀ) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਮਿਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗੀ ਹੁਕਮਾਂ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਲਈ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ P-4) ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੰਡਕਾਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਮੁਅੱਤਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਬਸਿਸਟੈਂਸ ਦੌਰਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 311 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਪਗਿਊਡ ਆਰਡਰ (ਅਨੈਕਸਚਰ P-4) ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਣਾਮੀ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ ਰੁ. 300

ਐਨ. ਕੇ. ਐਸ

ਡਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੰਚਨ

ਆਈਐਸ ਟਿਵਾਣਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ
ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ,
ਬਨਾਮ
ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ. ਸਵਿਤਾ ਕਿਰਨ,- ਜਵਾਬਦਾਤਾ।
ਦਾ FAO ਨੰਬਰ 212 -M .

Manohar Lal Gupta v. State of Punjab and another

(S. S. Sodhi, J.)

1 ਦਸੰਬਰ 1982

1955 ਦਾ XXV)— ਸੈਕਸ਼ਨ 25— ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ— ਅਜਿਹਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ— ਕੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਵੇਧ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(3) ਏਆਈਆਰ 1967 ਰਾਜਸਥਾਨ 82.